Türkiye'deki Hemşirelik Bölümlerinde Lisans ve Lisansüstü Eğitimde Verilen Diyabet Hemşireliği Dersinin İncelenmesi

Mehmet AYTEMUR¹, Ayşenur ALTUNSOY¹, Rabia GÖKMEN¹, Zübeyde DOĞANOĞLU¹, Doç. Dr. Bahar Vardar İNKAYA², Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül KOÇ²

¹Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü İç Hastalıkları Hemşireliği Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, ANKARA ²Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, ANKARA

DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/tjdn.54890>

Araştırma

Sorumlu Yazar

Mehmet AYTEMUR
Tel: 05435826869
E-mail:
mehmetaytemur38az@gmail.com

Mehmet AYTEMUR

ORCID:0000-0002-8381-5023

Ayşenur ALTUNSOY

ORCID:0000-0002-4212-6643

Rabia GÖKMEN

ORCID:0000-0002-3958-3042

Zübeyde DOĞANOĞLU

ORCID: 0000-0002-3628-8056

Bahar Vardar İNKAYA

ORCID:0000-0002-9151-6795

Ayşegül KOÇ

ORCID:0000-0003-1179-5550

Geliş tarihi: 01.12.2021

Kabul tarihi: 04.01.2022

Özet

Bu çalışmada amaç Türkiye'deki hemşirelik bölümlerinde lisans ve lisansüstü eğitimde verilen diyabet hemşireliği dersinin durumunu belirlemektir. Araştırma tanımlayıcı olarak planlanmıştır. Çalışma evrenini, Yükseköğretim Bilgi Yönetim sisteminde aktif olarak hemşirelik bölümü bulunan 120 devlet üniversitesi oluşturmuştur. Bu kapsamda ilgili devlet üniversitelerinin web sayfaları taranmıştır. Tarama yapılırken dersin varlığı, içeriği, teorik ve uygulama durumları, zorunlu ya da seçmeli olması, dersi veren akademisyenlerin unvanları ve çalışma alanlarını içeren soruların cevapları aranmıştır. Veriler Excel programında analiz edilmiştir ve verilerin analizinde gösterim olarak sayı ve yüzde terimi kullanılmıştır. İncelenen 120 üniversitenin hemşirelik programlarının %60'ında diyabet hemşireliği dersinin yer aldığı belirlenmiştir. Dersin yer aldığı program düzeyleri incelendiğinde %73,61'i lisans, %15,28'i yüksek lisans ve %11,11'i doktora düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Diyabet hemşireliği dersinin zorunlu veya seçmeli olma durumu incelendiğinde verilerin %98,61'inin seçmeli %1,39'unun ise zorunlu olduğu saptanmıştır. Ders içerikleri incelendiğinde daha çok bilişsel içerikler olduğu, psikomotor kazanımlara çok az yer verildiği belirlenmiştir. Hemşirelik programlarının müfredatları içerisinde diyabet hemşireliği eğitimi genel olarak seçmeli diyabet hemşireliği dersi başlığı altında verilmekte ancak bazı üniversitelerde dersin farklı isimlerle verildiği görülmektedir. Dersin lisans ve lisansüstü eğitimde verilen içeriklerine bakıldığı zaman arada olağan bir fark gözlemlenmemiştir. Dünyada ve Türkiye'de giderek artan diyabetli hasta sayısı göz önünde bulundurulduğunda, diyabet hemşireliği dersinin tüm üniversitelerde zorunlu ders olarak verilmesinin ders içeriklerinde ortak dil oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Diyabet; Diyabet eğitimi; Hemşirelik eğitimi; Diyabet hemşireliği dersi

Abstract

The aim of this study is to determine the status of diabetes nursing course given in undergraduate and graduate education in nursing departments in Turkey. The research was planned as descriptive. The universe of the study consisted of 120 state universities with active nursing departments in the Higher Education Information Management system. In this context, the web pages of the relevant state universities were scanned. The web sites of the relevant universities were scanned and the answers to the questions such as the existence of the course, its content, theoretical and practical situations, whether it was compulsory or optional, the titles of the academicians and their fields of study were sought. It was determined that 60% of the nursing programs of 120 universities examined included diabetes nursing course. When the program levels in which the course is included are examined, it was determined that 73.61% of them were at undergraduate level, 15.28% at master's level and 11.11% at doctorate level. When the diabetes nursing course is compulsory or elective, it was determined that 98.61% of the data was elective and 1.39% was compulsory. When the course contents were examined, it was seen that the education levels were mostly at the cognitive level and the psychomotor gains were given little place. The course is generally given as diabetes nursing, but some differences can be seen. Considering the increasing number of patients with diabetes in the world and in Turkey, it is thought that it is important to create a common language in the course contents, as diabetes nursing course is given as a compulsory course in all universities.

Keywords: Diabetes; Diabetes education; Nursing education; Diabetes nursing lesson

Giriş

Diyabet; pankreasın insülin sekresyonunun mutlak veya kısmi yetersizliği veya insülin etkisizliği ya da insülin molekülündeki yapısal bozukluklar sonucu gelişen, hiperglisemi ile karakterize; karbonhidrat, protein ve lipid metabolizmalarının bozukluğu ile seyreden, akut metabolik ve kronik dejeneratif komplikasyonlara neden olan bir sendromdur (American Diabetes Association[ADA], 2020; International Diabetes Federation [IDF], 2020). Diyabet hem dünyada hem de Türkiye’de en önemli sağlık sorunlarından birisidir. Diyabetli birey sayısının her geçen gün artması, her yaşta görülebilmesi, önlem alınmazsa ağır organ hasarına yol açabilmesi aynı zamanda yaşam kalitesini düşüren maliyeti yüksek bir hastalık olması nedeniyle insanların yaşamını ve sağlık sistemlerini ciddi derecede etkilediği görülmektedir (ADA 2020, TEMD 2020). Uluslararası Diyabet Federasyonu (IDF) 2021 raporunda; dünyada 537 milyon diyabetli (20 – 79 yaş) olduğu tahmin edilmekte olup, bu sayının 2030 yılında 643 milyon, 2045 yılında 783 milyona ulaşacağını söylemektedir (International Diabetes Federation [IDF], 2021). Türkiye Diyabet Epidemiyolojisi Projesi (TURDEP – II) verilerine göre, Türkiye’de diyabet görülme sıklığı 20 yaş üstü grupta % 13,7’dir (Satman ve ark. 2012).

Diyabetli bireyin günlük yaşamını tamamen sağlıklı bir birey olarak sürdürebilmesi için etkin bir şekilde evde takibinin yapılması gereklidir. Bu hem sağlık profesyonellerinin hasta takibini hem de bireyin evde kendi kendine izlemine yapmasını içerir. Bireyin kendi kendine izlemi ve öz bakımı konusunda gerekli bilgi ve beceriye sahip olması için de sağlık profesyonelleri tarafından verilecek bir diyabet eğitimi alması zorunludur (American Diabetes Association [ADA], 2020; Olgun, Yalın ve Demir, 2011). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) göre “eğitim, diyabet tedavisinin temel taşıdır ve diyabetlinin toplum ile bütünleşmesinde yaşamsal önemi vardır” şeklinde tanımlanır. Eğitimin esas amacı hastanın diyabete uyumunu kolaylaştırmak, metabolik ve biyokimyasal kontrolü sağlamak, kan basıncını normal sınırlar içinde tutmak ve korumak, ideal vücut ağırlığına ulaşmak ve sağlıklı bir egzersiz programı oluşturmak olmalıdır (Bayrak ve ark. 2011). Ayrıca diyabetin neden olduğu komplikasyonların gelişimini önlemek ve komplikasyonların yol açtığı hastalık veya ölümleri engellemekte diğer bir hedeftir (Funnel M.M vd., 2007). Diyabet konusunda bilinçlenen hasta kendi sorununun ne olduğunu daha kolay anlar ve problemlerini çözebilir hale gelir. Bu da hastaların yaşam kalitesini güçlendirir. Tedaviye olumlu etki sağlar, akut ve kronik komplikasyonların erken fark edilip önlenmesini sağlar. Kısaca diyabetli birey öz yönetimini sağlamış olur.

İlk kez 1914 yılında Elliott Joslin diyabet eğitimi ve tedavisinde eğitim hemşirelerinin önemli bir rolü olduğunu bildirmiştir. Günümüzde hemşirelik mesleğinde çok sayıda uzmanlık alanı mevcuttur ancak ilk kabul edilen uzmanlık alanı diyabet hemşireliği olmuştur. Diyabet hemşiresinin American Nurses Association (ANA) ve American Association of Diabetes Educator (AADE) tarafından yapılan görev tanımı şöyledir; “Diyabet hemşiresi, diyabet bakım ve eğitim gereksinimlerini belirlemek, hemşirelik tanımlarını geliştirmek, hemşirelik bakım ve eğitimi uygulamak ve değerlendirmek için diyabetli bireyler, aileler, gruplar ve toplum ile çalışır (Fadiloğlu, 2002).

Ülkemizde ise 15 Nisan 1994’te çeşitli üniversitelerde diyabet konusunda uzmanlaşmış doktor, diyetisyen ve hemşirelerden oluşturulan Ulusal Diyabet Eğitim Grubu (UDEG), dünyada uygulanan çeşitli eğitim programlarını inceleyerek ülke koşullarına uygun eğitim sistemini kurma çabalarına başlamış sağlık personelinin eğitimi, hasta eğitimi, halk eğitimi ve değişik

grupların eğitimi için materyal geliştirilmesini hedeflemiştir. Ülkemizde oluşturulan bu grup, Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği Diyabet Çalışma Grubunun bir alt grubu olarak çalışmakta ve amacına uygun bu çalışmalarını da halen sürdürmektedir (Özer, 2002). Bu alanda hizmet verecek olan hemşirelerin, bireylere nitelikli ve kaliteli bakım hizmeti sunabilmesi için istenilen düzeyde eğitimi almasını gerekli kılmaktadır. Ülkemizde bazı hemşirelik fakülteleri ve diyabet hemşireliği derneği işbirliği ile düzenlenen, Sağlık Bakanlığı onaylı 160 saat süren sertifika programları bulunmakta olup bu sertifika programlarına başvuracak kişilerde aranan niteliklerde diyabet eğitim hemşiresi olarak çalışmakta olan veya diyabet eğitim hemşiresi olarak çalıştırılması planlanan, en az 3 (üç) yıl hemşire olarak görev yapmış, hemşirelikte lisans programından mezun olmuş hemşireler ve sağlık memurları yer almaktadır. Bu durum diyabet hemşireliğinin öneminin kavranmaya başlandığını bizlere göstermektedir.

Ülkemizde Diyabet Hemşireliği kavramının önemi için eğitim veren okullara bakıldığında birçok hemşirelik bölümünün lisans, yüksek lisans veya doktora programlarında yer aldığı belirlenmiştir. Ulusal hemşirelik literatürü incelendiğinde bu dersin hemşirelik bölümlerindeki mevcut durumunu ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışma ile ülkemizdeki hemşirelik eğitiminin lisans ve lisansüstü düzeyinde yer alan “Diyabet Hemşireliği” dersinin amaç, içerik ve öğrenim kazanımları açısından incelenerek mevcut durumunun ortaya konulması ve bu konuya dikkat çekmek hedeflenmiştir.

Amaç:

Bu çalışma tanımlayıcı tipte olup, Türkiye’deki hemşirelik bölümlerinde lisans ve lisansüstü eğitimde verilen diyabet hemşireliği dersinin durumunu incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem:

Yükseköğretim Kurumları (YÖK) istatistiklerinden yararlanılmıştır. Türkiye’deki devlet üniversiteleri içerisinde diyabet hemşireliği dersine ilişkin bilgiler toplanarak; bu üniversitelerin lisans, yüksek lisans, doktora düzeylerinde var olup olmadığı, teorik ve uygulama süreleri, seçmeli ve zorunlu ayrımı gibi sorulara cevap aranmıştır. Bu kapsamda ilgili devlet üniversitelerinin web sayfalar taranmıştır. Veriler excel programında analiz edilerek verilerin analizinde sayı ve yüzde terimi kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışma evrenini, Yükseköğretim Bilgi Yönetim sisteminde aktif olarak hemşirelik bölümü bulunan 120 devlet üniversitesi oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

İlgili dersin web siteleri taranarak dersin olup olmadığı, içeriği, teorik ve uygulama durumları, zorunlu ya da seçmeli olması durumları, dersi veren akademisyenlerin unvanları ve çalışma alanları gibi soruları içeren bölümler incelenmiştir.

Araştırmanın Soruları

-Yükseköğretim Kurulu’na bağlı üniversitelerin hemşirelik lisans ve lisansüstü programlarında Diyabet Hemşireliği dersi yer almakta mıdır?

- Dersin sorumlu öğretim elemanının akademik özellikleri nasıldır?

- Diyabet Hemşireliği dersinin teorik ve uygulama içeriğine ilişkin özellikler nelerdir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Diyabet Hemşireliği dersinin incelenmesine yönelik yapılan bu çalışmada veriler, üniversitelerin web sitelerinde yer alan bilgilerden elde edildiği için web sayfalarında yer alan bilgilerin yetersiz olması nedeniyle tüm hemşirelik bölümlerini kapsamaması araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Çalışmanın bir başka sınırlılığı ise sadece devlet üniversitelerini kapsamamasıdır. Bu sebepten dolayı çalışmanın sonucu tüm üniversitelere genellenememektedir.

Bulgular

İncelenen 120 üniversitenin hemşirelik programlarının %60'ında diyabet hemşireliği dersinin yer aldığı belirlenmiştir. Dersin sağlık yüksekokulu, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde var olduğu görülmüştür. Veriler içerisinde sadece bir üniversitede diyabet hemşireliği dersinin zorunlu seçmeli olarak verildiği belirlenmiştir. Yine aynı şekilde yalnızca bir üniversitede diyabet hemşireliği anabilim dalı (AD) olduğu saptanmıştır. Dersin tüm programlarda teorik olarak işlendiği saptanmış olup, dersin uygulamalı olarak verildiğine dair bir veriye ulaşılmamıştır. Ders içerikleri incelendiğinde ders içeriklerinin daha çok bilişsel düzeyde olduğu, psikomotor kazanımlara çok az yer verildiği görülmüştür. Dersi veren kişilerin uzmanlık alanları içerisinde iç hastalıkları hemşireliği, onkoloji hemşireliği, halk sağlığı hemşireliği, çocuk sağlığı hemşireliği ve hemşirelik esasları olduğu saptanmıştır. Dersin farklı isimlerde verilirken verilmeyen başlığı altında inceleme yapıldığında diyabet bilgisi, endokrin ve metabolizma hastalıkları, endokrin sistem hastalıkları ve hemşirelik yönetimi, diyabet hemşireliğinde gelişmeler, endokrin hemşireliği ve güncel yaklaşımlar, kronik hastalıklarda yönetim gibi başlıklar karşımıza çıkmıştır. Dersin içerikleri incelendiğinde diyabetin fizyopatolojisi, metabolik sendrom ve diyabet, diyabet komplikasyonları, diyabetin

tanı kriterleri, diyabet tedavileri, diyabette bakım ve izlem, diyabet eğitimi, hemşirelik süreci gibi konular yer almaktadır. Dersin sunulduğu dil bütün programlarda Türkçe olarak yer almaktadır.

Diyabet hemşireliğinin ders içerikleri incelendiğinde diyabet hemşireliğinde temel kavramlar, diyabet hemşiresinin rol ve sorumlulukları ve ekip yaklaşımı, diyabetin epidemiyolojisi ve önemi, diyabette güncel tanı yaklaşımları, diyabet tedavisi; oral antidiyabetik ilaçlar, diyabet tedavisi; insülin tedavisi ve uygulamaları, diyabette tıbbi beslenme tedavisi ve sağlıklı beslenme yaklaşımları, diyabette akut ve kronik komplikasyonlar ve hemşirelik bakımı, diyabetli hasta ve yakınlarının eğitimi, diyabette koruma stratejileri/ulusal ve uluslararası programları ele alındığı görülmüştür.

Tartışma

Bu çalışmada, Türkiye'de eğitim veren devlet üniversitelerinde bulunan hemşirelik programlarında yer alan diyabet hemşireliği dersi nicel istatistikleri ve müfredat içerikleri bakımından incelenmiştir.

Çalışmada incelenen 120 üniversitenin 72'sinde diyabet hemşireliği dersi bulunmaktadır. Diyabet hemşireliği hakkında ders bulunan hemşirelik programları incelendiğinde eğitim çoğunluk olarak 2 saatlik seçmeli teorik yönü ağır basan dersler olarak verilmekte ve ders içeriği, ders çıktıları ve ders verildiği dönem bakımından bağlı kalınan bir standart bulunmamaktadır.

Bunun yanında diyabet hemşireliği ile ilgili sevindirici gelişmelerde bulunmaktadır. Bir devlet üniversitesinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında öğrenci kabulüne başlayan diyabet hemşireliği yüksek lisans programı ile birlikte Türkiye'de diyabet hemşireliği eğitiminin daha çok önem kazandığı görülmüştür. Bir başka üniversitenin bünyesinde ise diyabetli hasta eğiticisi isimli yüksek lisans programının bulunduğu görülmüştür. Bu iki üniversitenin başlattığı bu süreç diyabet hemşireliğinin geleceği noktasında büyük önem taşımaktadır. Diyabet hemşireliğinin öneminin kavranması ve alanında uzman kişilerin yetişmesi için bu örneklerin artırılması gerekmektedir.

Hemşirelik programlarının müfredatları içerisinde diyabet hemşireliği dersi genel olarak seçmeli diyabet hemşireliği dersi ismi ile verilmekte ancak bazı üniversitelerde dersin farklı isimlerle verildiği görülmekte bu isimlerden bazıları kronik metabolizma hastalıkları hemşireliği, metabolizma ve endokrin hemşireliği, diyabet hemşireliğinde gelişmeler, kronik metabolizma hastalıkları hemşireliği ve yine benzer isimlerin olduğu saptanmıştır. Bu derslerin içerikleri incelendiği zaman diyabet hemşireliği yanı sıra yine bununla bağlantılı olabilecek konuların yer aldığı görülmektedir. Bu durum diyabet hemşireliğinin kapsamının genişliği ve konu içeriğinin çok çeşitli olduğunu göstermektedir. Birçok alanla bağlantı kurularak işleniyor olması her daim gelişen ve içeriğinin zenginleştiği bir alan olduğunu göstermektedir.

Ders sorumlusu öğretim elemanlarının unvanları incelendiğinde öğretim elemanlarının çoğunluğunun Dr. Öğr. Üyesi olduğu ve az miktarda olmakla birlikte dersin profesör unvanlı öğretim elemanları tarafından da verildiği görülmüştür. Diyabet hemşireliği dersini veren akademisyenlerin alanları incelendiğinde; çoğunun hemşirelik lisans programından mezun olduğu ve uzmanlaştıkları saptanmıştır. Bu durum hemşirelik bilgisinin artması, gelişmesi, bakım uygulamalarının gelişmesi, verimliliğinin artması, etkin ve verimli eğitim hizmeti sunulması, uygulama hatalarının azaltılması ve mesleki bağlılığın oluşabilmesi için önemlidir. Dersin genel olarak doktoralı ve daha

Tablo 1: Hemşirelik Bölümlerinde Verilen Diyabet Hemşireliği Dersinin Özellikleri

Tanıtıcı bilgiler	n	%
Hemşirelik bölümlerinde dersin okutulma durumu (n=120)		
Var	72	60
Yok	48	40
Dersin yer aldığı program düzeyleri (n=72)		
Lisans	53	73,61
Yüksek lisans	11	15,28
Doktora	8	11,11
Dersin zorunlu/seçmeli olma durumu (n=72)		
Seçmeli	71	98,61
Zorunlu seçmeli	1	1,39
Dersin işleniş biçimi (n=72)		
Teorik	72	100
Uygulama	-	-
Dersi verenlerin akademik unvanı (n=72)		
Profesör	4	5,56
Doçent	16	22,22
Doktora öğretim üyesi	41	56,94
Öğretim görevlisi	11	15,28

üst seviye de bulunan öğretim elemanlarının sorumluluğunda olduğu görülmüştür. Bu durum dersin bulunduğu hemşirelik programlarında diyabet hemşireliğine verilen önemi ve eğitimin kaliteli olmasının önemsendiğini göstermektedir. Dersi alanında doktoralı kişilerin vermesinin tercih edilmesi daha başarılı bir eğitim ortaya koyacaktır.

Diyabet Hemşireliği İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı'nın bir alt birimi olduğu düşünüldüğünde, ders sorumlularının İç Hastalıkları Hemşireliği uzmanlığını almış kişiler olması dersin içeriğini ve çıktıların zenginleştirilecektir. Bu çalışmamızda ders sorumlusu olan öğretim görevlilerinin alanları incelendiğinde beklentimiz ile uyumlu bir sonucun olduğu görülmektedir. Ders sorumlularının büyük çoğunluğunun İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı üyesi olduğu ancak bunun yanında hemşirelik alanlarının herhangi birinde uzman olup dersi veren öğretim elemanları da bulunmaktadır.

Bazı hemşirelik programlarında hemşirelik alanı dışından öğretim görevlilerinin diyabet hemşireliği dersini verdikleri görülmektedir, bu durumun programlarda oluşan ders yoğunluğundan ve öğretim elemanı yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında dersin öğrenme hedefleri incelendiğinde, öğrenim çıktılarının çoğunlukla teorik bilgi olduğu, uygulama kısmı olmadığı için psikomotor kazanımlarına ilişkin kazanımların çok az olduğu görülmektedir. Ayrıca birçok üniversitede diyabet hemşireliği dersinin İç Hastalıkları Hemşireliği dersinin çatısı altında işlendiği görülmüştür. Diyabet "İç Hastalıkları Hemşireliği" dersinin bir konusu olmakla birlikte toplumda görülme sıklığının artması, ayrıca hastayı bire bir takip ederek öz yönetim kazandırılması gerektiğinden alana özel hemşirelerin olması ve bu hemşirelerin alana özel eğitim alması diyabetin ve diyabetli hastaların geleceği açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle diyabet hemşireliği dersinin tüm hemşirelik eğitimi veren üniversitelerde bulunması önemlidir. Diyabet hemşireliği dersine ait akademik personel verileri incelendiğinde; çoğunun hemşirelik lisans programından mezun olduğu ve uzmanlaştıkları saptanmıştır. Bu durum hemşirelik bilgisinin artması, gelişmesi, bakım uygulamalarının gelişmesi, verimliliğinin artması, etkin ve verimli hizmet sunulması, uygulama hatalarının azaltılması ve mesleki bağlılığın oluşabilmesi için önemlidir.

Hemşirelik lisans eğitiminde öğrencinin eğitimci ile birlikte bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri yönetmesi beklenirken, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrencinin bu becerileri daha bağımsız yerine getirebilmesi hedeflenmektedir. Hemşirelik müfredatının geliştirmeye yönelik yapılan çalışmalarda müfredat çıktıları değerlendirilmesi ile hemşirelik eğitiminin kalitesinin artmasının mümkün olacağını belirtilmektedir (İbrahimoglu, Mersin, Kılıç, 2019). Hemşirelik eğitiminin tamamlanmasıyla bir öğrencinin hemşire olarak toplumdaki bireylere sağlık bakımı verebilmesi beklenir. Belirlenen öğrenim hedeflerine ulaşabilmek için buna yönelik öğrenim çıktıları müfredata eklenir. Böylece bir öğrencinin eğitimini tamamlamasıyla, müfredat da yer alan bilişsel, duyuşsal/psikososyal ve psikomotor alan çıktıların başarılı olduğu varsayılır.

Hemşire adaylarının bilişsel, duyuşsal/psikososyal ve psikomotor alanları kapsayan bakımı yapabilmesi, hastalara diyabet hakkında eğitim vermesi ve bu eğitimin etkinliğinin en üst seviyede olması için lisans eğitiminde diyabet hemşireliği eğitimi alması gerekmektedir.

Sonuç

Diyabet doğru yönetilmediğinde ciddi komplikasyonlara

neden olan, yüksek kan şekeri düzeyi ile ilgili ciddi metabolik bir hastalıktır. Hem ülkemizde hem de dünyada sıklığı gün geçtikçe artmaktadır. Diyabet Hemşiresi, ciddi önlemler ve yaşam biçimi değişiklikleri ile diyabetli ve diyabete eğilim gösteren bireylerin yaşamlarını iyileştirilebilir, sağlıklı yaşamlarını mümkün kılabilir.

Çalışmamızın sonuçlarına göre, diyabet hemşireliği dersinin tüm hemşirelik bölümlerinde olmadığı, var olanlarda dersin seçmeli olduğu ve uygulamaya yer verilmediği görülmüştür. Bu noktada diyabet hemşireliği dersinin hemşirelik programlarında yer alması, dersin adı, saati, içeriği ve dersin seçmeli ya da zorunlu olması gibi konularda bir standardizasyonun sağlanması önemlidir. Hemşirelik eğitim sürecinin tamamlanmasıyla öğrencinin hemşire unvanıyla bireylere bakım vermesi beklenmektedir. Hangi klinikte çalışılırsa çalışılsın diyabetli hasta ile karşılaşma ve bakım verme çok olası bir durumdur. Bu nedenle diyabetle ilgili farkındalığın lisans eğitimi sırasında oluşması gerekmektedir.

Öneriler

Dünyada ve Türkiye'de giderek artan diyabetli hasta sayısı göz önünde bulundurulduğunda, diyabet hemşireliği dersinin tüm üniversitelerde zorunlu ders olarak verilmesinin ders içeriklerinde ortak dil oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda atılacak en büyük adım yüksek lisans programlarında diyabet hemşireliği dersinin okutulması ve diyabet alanında uzman akademisyen hemşirelerin yetişmesini sağlamaktır. Bu konuda YÖK ile işbirliği içinde hareket etmenin fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Diyabet hemşireliğinin zorunlu ders olarak müfredat içinde yer almasının yanı sıra teorik bilgilerin uygulanmasının yapılması ve diğer türlü uygulama gerektiren konularının işlenmesi için uygulamalı laboratuvar derslerinin de müfredata eklenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

1. American Diabetes Association. (2020). Standards of medical care in diabetes-2021. *Diabetes Care*, 2020;44(Suppl. 1):S1-S2.
2. American Diabetes Association. (2010). Diagnosis and Classification of Diabetes Mellitus. *Diabetes Care* 2020;43(Suppl. 1):S14-S31. |
3. Fadiloğlu Ç. (2002). Diyabetin yönetimi ve hemşirelik. Yılmaz C. (Ed). *Diyabet Hemşiresi El Kitabı*. İzmir: Asya Tıp Yayıncılık. 74-120.
4. Funnel, M.M., Brown, T.L., Childs, B.P., Haas, L.B., Hoseney, G.M., Jensen, B., ... Weiss, M.A. (2007). National standards for diabetes self-management education. *Diabetes Care* 30, 1630-163.
5. Bayrak G, Çolak R. (2012). Diyabet tedavisinde hasta eğitimi. *Deneyisel ve Klinik Tıp Dergisi - Journal of Experimental and Clinical Medicine* 29:S7-S11.
6. Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği. (2021) <https://www.hepdak.org.tr/> (Erişim tarihi: 20.05.2021)
7. International Diabetes Federation. (2021). *Diabetes Atlas*. 10th edition, <https://diabetesatlas.org/atlas/tenth-edition/> (Erişim tarihi: 21.12.2021)
8. International Diabetes Federation. (2019). *Diabetes Atlas*. 9th edition, <https://diabetesatlas.org/atlas/ninth-edition/> (Erişim tarihi: 21.12.2021)
9. İbrahimoglu, Ö., Mersin, S., & Kılıç, H. S. (2019). Hemşirelik Eğitim Müfredatı ve Öğrenme Çıktıları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 12-16.
10. Olgun N, Yalın H, Demir HG. (2011). Diyabetli birey nasıl izlenmelidir? *The Family Physician*. 2(3): 6-18.
11. Özer E. Etkin diyabet hasta eğitim programlarının geliştirilmesi. (2002). Yılmaz T, (Ed). *Diyabet Merkezleri Alt Yapısının Organizasyonu ve Diyabet Tanı ve Tedavi Algoritması*. İstanbul: Türkiye Diyabet Merkezi Yayınları. P: 33-42.
12. Resmi Gazete. (2021). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm> (Erişim tarihi: 18.05.2021)
13. Sağlık Bakanlığı, T. S. (2015). *Türkiye Halk Sağlığı Kurumu. Türkiye Diyabet Programı 2014-2020*.
14. Türkiye Diyabet Hemşireliği Derneği - Diyabet Hemşireliği Derneği (tdhd.org) <http://www.tdhd.org/> (Erişim Tarihi: 21.05.2021)
15. Yükseköğretim Kurumu. Lisans bölüm bilgileri. Meslek Yüksekokulları. (2021) <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20040> (Erişim tarihi: 12.05.2021)
16. Yükseköğretim Kurumu. Lisans bölüm bilgileri. Sağlık Bilimleri Fakülteleri. (2021) <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10248>. (Erişim tarihi: 10.05.2021)